

Секція: фінанси, гроші та кредит

ВЕРЕЦАГА Т. О.

магістрант кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

науковий керівник к.е.н., доцент Рубан Т. Є.

Донецький національний технічний університет

м. Красноармійськ, Донецька обл., Україна

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Розвиток української економіки та сучасний характер міжнародних фінансових відносин України з іншими країнами залежить від багатьох чинників і, зокрема, від чинника достатності банківського капіталу. Неперервний процес фінансової глобалізації та лібералізація режиму міжнародного руху капіталу, зростання конкуренції в банківській сфері та розвиток банківських інновацій призвели до прискорення процесів капіталізації в банківській сфері. Досягнення необхідного рівня достатності капіталу банківської системи стало визначальним явищем як у світовій економіці, так і в Україні.

Питання вивчення сутності власного капіталу банків, методів його оцінювання, а також особливостей зближення з міжнародною практикою визначення достатності капіталу розглянуто в багатьох наукових працях, а саме: серед яких слід виділити наукові праці українських вчених: С. М. Аржевітіна, М. Д. Алексеєнка, А.А. Гриценка, А.М. Мороза, М. І. Савлука, Л.О. Примостки. Варто відмітити дослідження російських авторів: І. Т. Балабанова, Ю. А. Колесникова, Л. П. Кроливецької, О. І. Лаврушина, Г. С. Панової, В. М. Усоскіна. Вивченню банківського капіталу багато уваги приділено зарубіжними економістами: К. Т. Дитцем, Г. Асхауером, Д. Ф. Синки, Т. Кохом, П. Роузом.

Метою статті є обґрунтування та дослідження методичних підходів щодо оцінки рівня капіталізації банківської системи та інструментів забезпечення достатності капіталу банку.

Концентрація банківського капіталу та підвищення рівня капіталізації банківської системи є надзвичайно важливим фактором динамічного розвитку фінансового сектору України.

Основним індикатором рівня капіталізації банківської системи є відношення сукупного банківського капіталу до ВВП. Для забезпечення підвищення рівня капіталізації банківської системи необхідно забезпечити випереджаюче зростання капіталу банківської системи порівняно із зростанням ВВП країни. Під капіталізацією банку слід розуміти нормативну чи ринкову вартість власного капіталу банку [2].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» статті 30, капітал банків складається з основного і додаткового. Основний капітал банку включає статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсуакцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів [7].

З початку фінансової кризи кошти держави виступили одним з джерел капіталізації банків України. Протягом 2008–2011 рр. на рекапіталізацію приватних банків в Україні було витрачено 25,8 млрд. грн. (близько 2,3% ВВП). ПАТ АТ «Родовід Банк» отримав 12,3 млрд. грн., відповідно ПАТ АБ «Укргазбанк» – 9,3 млрд. грн., ПАТ АТ «Акціонерний комерційний банк «Київ» – 3,6 млрд. грн. [4].

Слід відмітити, що в умовах поступової стабілізації на ринку банківських послуг багатьом банкам вдалося покращити фінансові результати за рахунок природньої ре капіталізації – за рахунок прибутку. Збільшення капітальної бази багатьох країн сприяли зростанню рівня достатності капіталу(рис. 1).

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку [8].

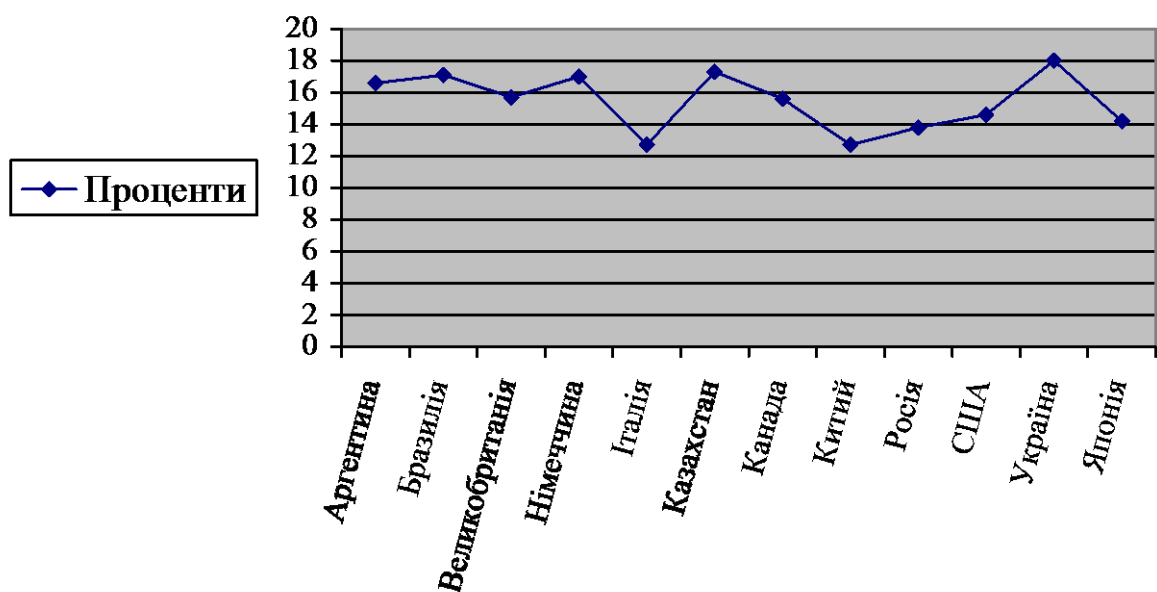
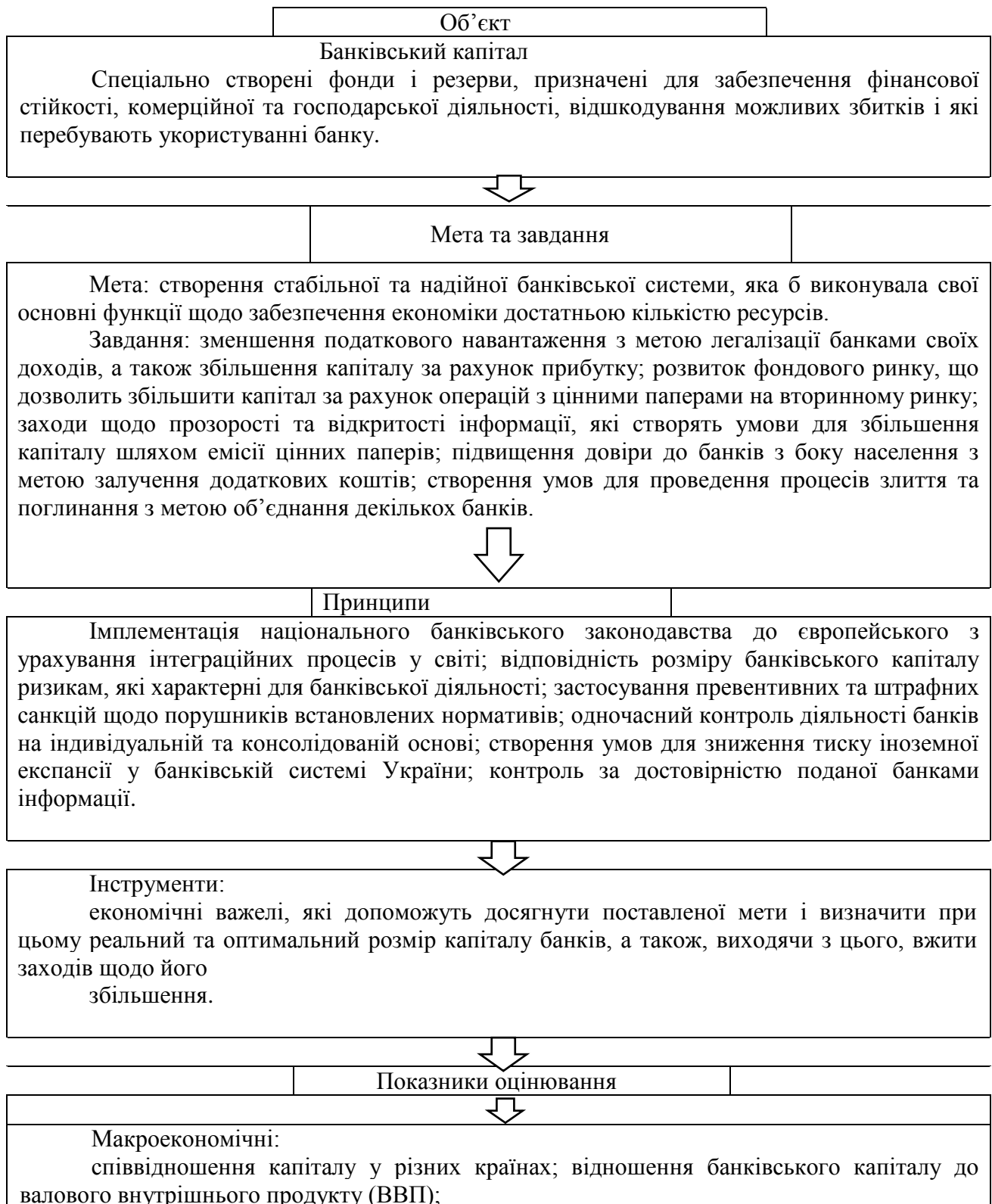


Рис. 2 Достатність капіталу банків країн світу станом на 01.01.2013 [10]

Проведений аналіз дозволив визначити неадекватність зростання банківського капіталу щодо основних макроекономічних та банківських показників. З метою покращення ситуації Національний банк України встановлює нормативні значення розміру різних видів банківського капіталу, його основних складових та інших показників, але ці заходи досить часто не дають бажаного результату [5, с. 13].

Методологічні засади забезпечення капіталізації банків передбачають розробку комплексу методичних підходів до встановлення достатнього рівня капітальної бази банків та оцінювання ефективності їх застосування. Тому

виникає необхідність розробки дієвого механізму зростання банківського капіталу (рис. 1).



співвідношення іноземного та вітчизняного капіталів; рівень концентрації банківського капіталу; встановлення та виконання нормативних значень; вплив інструментів грошово-кредитної політики на банківський капітал.

Мікроекономічні:

темпи приросту банківського капіталу; співвідношення капіталу - до активів, зобов'язань, до коштів фізичних осіб, до коштів юридичних осіб, до доходу банків, до витрат банків; співвідношення темпів приросту банківського капіталу та активів.

Рис.1. Методологічні основи формування механізму зростання банківського капіталу (складено з використанням матеріалів [5, с. 14-15; 1, с. 206-207])

Слід відмітити, що при визначенні рівня капіталізації банків необхідно звертати увагу не лише на кількісні показники обсягу власного та статутного капіталів, але й на якісні, які в першу чергу стосуються структури власного капіталу та достовірної оцінки окремих його складових. Зустрічаються випадки, коли банківські установи з метою досягнення необхідного розміру власного капіталу та дотримання показників його адекватності вдаються до штучного нарощення обсягів капіталу шляхом включення до нього таких складових: завищена переоцінка основних засобів; нараховані, але не сплачені відсотки; операції з придбання в інсайдерів основних засобів, в яких немає гострої потреби, за значно завищеними від ринкових цінами; довгострокові кредити інсайдерам на пільгових умовах; необхідні інвестиції в цінні папери «неасоційованих», «не дочірніх» підприємств тощо.

Отже, все це призводить до штучного нарощування капіталу і в результаті до не виправдано заниженого рівня капіталізації. У такому випадку мова йде про фіктивну капіталізацію. Проблема фіктивної капіталізації в першу чергу зумовлює низький або упереджений менеджмент банку. Ситуація на ринку повинна об'єктивно оцінюватися, а її переваги не можуть використовуватися для штучного нарощення чи неправдивого відображення у звітності розмірів власного капіталу.

Впровадження вимог Базеля III розпочалося у світовій практиці з 1 січня 2013 року. Перехід відбувається поетапно і завершиться до 2019 року [3]. Основними напрямками Базеля III є пропозиції щодо зміни в регулюванні банківського капіталу і ліквідності.

Нові вимоги відносно капіталу сконцентровані за трьома напрямками: зміни структури власного капіталу банків; підвищення вимог до достатності капіталу (у тому числі введення нових додаткових нормативів достатності капіталу); створення буферів капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Строки впровадження Базеля III у країнах — членах Базельського комітету з питань банківського нагляду [6, с. 16]

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Базовий капітал першого рівня, %	3,5	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Капітал першого рівня, %	4,5	5,5	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Власний капітал, %	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Буферний капітал, %				0,625	1,25	1,875	2,5
Контрциклічний капітал, %				0,625	1,25	1,875	2,5
Фінансовий важіль (фінансовий леверидж)	тестування на рівні 3 %, банки повинні оприлюднювати інформацію з 01.01.2015			корегування	уточнене значення		
Норматив короткострокової	моніторинг	>100%	>100%	>100%	>100%	>100%	>100%
Показник чистого стабільного	Моніторинг					>100%	>100%

Нова версія Базеля III не обмежується тільки нарощуванням питомої ваги капітальних статей у структурі пасивів. Вона передбачає введення єдиних вимог до наявності у банків запасу ліквідних коштів, який би був достатній у період кризи.

Відповідно до експертних оцінок, введення стандартів ліквідності та підвищення достатності капіталу, буде призводити до зниження темпів зростання ВВП. За результатами дослідження групи по аналізу макросередовища, підвищення банками рівня ліквідних активів на 25% на протязі чотирьох років та збільшення терміновості зобов'язань для підтримки коефіцієнту чистого стабільного фондування може призвести до зниження середньорічних темпів зростання ВВП на 0,08% [11].

Для вітчизняних банків введення нових стандартів Базеля III в умовах погіршення світової кон'єктури та ділового клімату в Україні супроводжується певними негативними явищами. Практичне використання вказаних заходів створює значні труднощі для дрібних банків при формуванні додаткового капіталу, скорочує можливості отримання кредиту для малих і середніх підприємств з невисоким кредитним рейтингом, погіршить перспективи розвитку іпотеки.

З метою вирішення проблеми капіталізації та концентрації банківського капіталу необхідно вирішити наступні питання: формування оптимальної структури капіталу банків, зокрема в частині джерел формування і використання субординованого боргу; розробка комплексу обмежень у процесі залучення іноземного капіталу в банківську систему країни; забезпечення передового досвіду у банківську систему: новітні технології ведення банківського бізнесу, нових послуг і продуктів, програмного забезпечення, що заохочувало б вітчизняні банки до підвищення рівня обслуговування власної клієнтури; застосування системи пільгового оподаткування прибутку, що спрямовується на збільшення банківського капіталу; створення належної нормативної бази щодо процедури злиття і поглинання банківських установ без адміністративного тиску на основі об'єктивних економічних потреб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко,

С.В. Науменкова. — К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. — 504 с. — (Інституційні засади розвитку банківської системи України).

2. Валовой внутренний продукт Украины [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp>.

3. Group of Governors and Heads of Supervision announces higher global minimum capital standards. [Electronic resource].September 12, 2010. — It is accessMode: <http://www.bis.org/press/p100912.htm>.

4. Крилова А. О. Фінансовий сектор України: сьогодні й завтра / А. О. Крилова // Вісник Національного банку України. —2007. — № 12. — С. 36-41.

5. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. — 153 с.

6. Міщенко В. Капіталізація банківської системи України: сьогодні та перспективи / В. Міщенко // Вісник Національного банку України.— 2013. —№ 7. — С. 11 – 13.

7. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 07.12.2000 № 2121-III. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40&nobreak=1>.

8. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : Інструкція, затверджена постановою Національного банку України від 28.08.2001 № 368. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

9. Симановский А. Ю. О регулятивных требованиях к устойчивости банков / А.Ю. Симановський // Деньги и кредит.—2009. — № 9. — С. 12-19.

10. Statistics. Financial Soundness Indicator. Latest available data. Monetary Fund [Electronic of resource]. — Access mode :<http://fsi.imf.org/>.

11. Financial Soundness Indicator [Electronic of resource]. — International Monetary Fund. — Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/pdf/text.pdf>.